

RECONSTRUCȚIA TRIADEI PREDARE - ÎNVĂȚARE - EVALUARE ÎN CONTEXTUL UMANIZĂRII PROFESORULUI

Elena CREANGĂ, dr., conf. univ.

Institutul de Formare Continuă

Rezumat. *Profesorul este un facilitator, un dinamizator, un urmăritor al cuiva pe care dorește să-l pună pe o cale, să-l provoace, să-l potențeze, să-l înalțe. Este acel alter ego care însoțește și ajută copilul sau tânărul să se descopere, să se analizeze, să se cunoască pe sine, să se dirijeze. E un fel de schelă la care recurgem, într-o anumită perioadă, pentru a construi o clădire, iar aceasta, după o vreme, dispare pentru ca edificiul să se înfățișeze în toată specificitatea și splendoarea lui.*

Articol oferă răspuns la întrebarea dacă este înăscut entuziasmul pentru munca la catedră a profesorului, capacitatea de comunicare și de influențare a personalității copiilor, spontaneitatea, flexibilitatea (în antiteză cu fixitatea și rigiditatea).

Cuvinte-cheie: *școală, procesul de învățământ, predare, învățare, evaluare, umanizare, profesor.*

RECONSTRUCTION OF THE TEACHING - LEARNING - EVALUATION TRIAD IN THE CONTEXT OF THE TEACHER'S HUMANIZATION

Summary. *The teacher is a facilitator, a dynamizer, a follower of someone he wants to put on a path, to provoke him, to empower him, to elevate him. It is that alter ego that accompanies and helps the child or young person to discover himself, to analyze himself, to know himself, to direct himself. It is a kind of scaffolding that we use, in a certain period, to build a building, and this, after a while, disappears so that the building appears in all its specificity and splendor.*

The article answers the question of whether the enthusiasm for the teacher's work at the department is born, the ability to communicate and influence the children's personality, spontaneity, flexibility (as opposed to fixity and rigidity).

Keywords: *school, educational process, teaching, learning, evaluation, humanization, teacher.*

Actualitatea și necesitatea temei abordate. Școala ca „instituție care oferă un serviciu social transmite cunoștințe, dezvoltă abilități, norme, valori recunoscute și acceptate social” [9, p.3], funcționează și ca motor al dezvoltării individuale fiind unul dintre cele mai importante contexte pentru dezvoltarea copilului [5, p.198].

Constatăm faptul că *educația modernă* se află în criză pentru că nu este umanizată. Ea îl separă pe acela care gândește de cunoaștere, pe profesor de conținut, pe elev de școală. Educația modernă a generat tineri care gândesc logic, care știu să opereze cu numere și aparate, dar nu cu greutate, conflicte, contradicții și provocări. De aceea, rareori produce manageri și profesioniști excelenți, oameni care să iasă din obișnuit și să fie diferiți de ceilalți. O altă realitate ar fi că *universitățile în care se formează pedagogii* nu stimulează viitorii profesori să se umanizeze în sala de clasă. Astfel, umanizarea cunoașterii este fundamentală, iar umanizarea dascălilor este

primordială. Calculatoarele îi pot informa pe elevi, dar numai profesorii sunt capabili să-i formeze. Doar ei pot stimula creativitatea, depășirea conflictelor, atracția față de existență, educația pentru pace, pentru consum justificat, pentru exercitarea drepturilor omului [4, p.169].

Despre profesiunea de dascăl și despre rolul benefic al acesteia în dezvoltarea copiilor/elevilor/studentilor s-a scris extrem de mult și îndeosebi în termeni elogioși. Educatorii de profesie pot înălța generații, rolul lor fiind ca, „ținând elevii de mână”, să-i conducă abil spre o dezvoltare personală și profesională. Însă nu întotdeauna se întâmplă așa. Există profesori care și astăzi mai „*conduc elevii de urechi*”, care nu reușesc sau nu pot să înțeleagă preocupările și nevoile acestora. Fie că este vorba de metode inadecvate de disciplinare, bazate pe inducerea fricii și intimidare, fie că este vorba de favoritism în notare sau de utilizarea sarcasmului și a ridiculizării în public, asemenea comportamente pot afecta iremediabil relația profesor-elev [6, p.208].

În ultima perioadă, *dezvoltarea tehnologiilor informaționale* a influențat decisiv procesul de învățământ, astfel învățarea nu se mai limitează la simpla achiziție de cunoștințe, iar educabilul nu mai este un consumator pasiv de cunoaștere, în noul context, cunoștințele devin dinamice și transferabile, pot fi ușor împărtășite și altora, iar accesul la cunoaștere nu este limitat. Informația este la îndemâna profesorului și a elevului în același timp, situație de neînchipuit până acum în epoca manualelor unice, a lecturilor suplimentare sau a enciclopediilor și compendiilor cu mii de pagini, „*considerate serioase chiar și numai prin prisma dimensiunilor lor considerabile, lumea putea fi sigură că informațiile conținute de acestea, chiar dacă se învecheau rapid, erau verificate cu grijă de experți în materie. Toate acestea nu mai sunt valabile astăzi. Fiecare dintre noi poate publica pe internet, ceea ce înseamnă că este necesar să ne transformăm în consumatori critici de cunoaștere, asumându-ne sarcina verificării celor citite, la fel cum o făceau mai înainte editorii sau redactorii de carte. Și aceasta este o competență care trebuie învățată - chiar și de către digitalii nativi, care nu prea sunt conștienți de această problemă*” [1, p.38].

Profesorul este un modelator, adică un intervenient care îl pune pe elev în „forma” lui, în cea care i se potrivește. El fuzionează personalitatea, o ajută să se manifeste, să se prefigureze în datul ei. Asta înseamnă să cunoști foarte bine interioritatea elevului, să intuiești liniile sale de evoluție, posibilitățile și speranțele sale. Pe de altă parte, dascălul este și un intervenient și „modelator” al cunoștințelor, un mediator al acestora, un ins care trece mai întâi cunoașterea prin filtrul gândirii și aparatului său valoric. Un profesor autentic prelucrează și accesibilizează tezaurul cunoașterii pentru ca aceasta să rezoneze și să fie în concordanță cu nivelul de înțelegere și de așteptare de care dispune elevul. Din păcate, asistăm la o diminuare a statutului profesorului, la o destructurare a poziției lui în societate și chiar în școală. Dacă ne gândim care ar fi cauzele, ar trebui să invocăm mai întâi una dintre cele mai „ascunse” forme de inferiorizare a statutului profesoral, și anume

condiția lui simbolică și materială, determinată prin subfinanțările la scară macro, care nu au cum să nu afecteze prestația, autoritatea sau statutul său.

Indiferent de greutate și circumstanțe, pledăm pentru urmarea de către tineri a acestei profesii. De ce? Întrucât prin această prestație se generează oameni, se reproduce cultura, se continuă istoria. Să nu uităm că ne referim la o profesie ale cărei rezultate și satisfacții se întrevăd pe termen lung. Ce poate fi mai frumos decât să șlefuești suflete! Să-l asști pe copil sau pe tânăr în creșterea și devenirea sa! E adevărat, bucuria nu survine imediat, ci mult mai târziu, atunci când elevii au plecat de mult de sub „aripa” noastră, de sub tutela și directivitatea valorică a școlii.

Educația e forța propulsoare ce poate învinge datul natural, potențialul, lăncezeala, delăsarea, deruta, căderea. Ea scoate individul din timp, plonjând-l în eternitate. Prin educație, umanitatea durează și înaintează. Datorită educației, ne ridicăm, spiritual vorbind, de la o condiție inițială limitativă spre una aureolată de toate posibilitățile. Prin ea, indivizii și comunitățile se îmbogățesc, cresc, transmit în timp - și unii altora, generațiilor între ele - câte ceva din crâmpiele noastre de gândire, de simțire, de acțiune. Prin educație, omenirea și cultura ei au continuitate, evoluează, progresează. Educația are o imensă forță transformatoare aici și acum, acolo și aievea. De aceea trebuie să o luăm în serios, să ne-o însușim, să investim în ea [3, p.160].

Scopul cercetării constă în identificarea condițiilor de reconstrucție a triadei predare - învățare - evaluare în contextul umanizării profesorului.

Expunerea conținutului de bază. Înainte de secolul al XVI-lea, educația era asigurată, în mod normal, de maeștri care conviețuiau împreună cu tinerii. Aceștia din urmă se îndepărtau de părinți pe timpul adolescenței, învățau meseria de fierari, producători de vinuri etc. Mulți plăteau un preț emoțional foarte mare, căci erau izolați de părinți de la 7 până la 14 ani, prejudiciindu-și relația afectivă cu ei. Când instituțiile școlare s-au înmulțit, s-a produs un mare salt emoțional, căci, pe lângă beneficiul educațional pe care îl aveau în școli, copiii se întorceau în fiecare zi la conviețuirea cu părinții. Afectivitatea dintre ei a crescut. Părinții își îmbrățișau zilnic copiii. Cuvinte ca *cheri* („dragule”) apăreau în Franța. Până și arhitectura caselor s-a schimbat. Au apărut coridoarele laterale, pentru ca străinii să nu invadeze spațiul intim al familiei. Când școala a devenit o instituție cu o largă răspândire, acest fapt a modificat relațiile sociale. A fost un început frumos. Familia era o sărbătoare. Părinții aveau timp pentru copii, iar copiii îi admirau pe părinți. Dar, în secolele următoare, relațiile aveau să se distanțeze mult.

Astăzi, părinții și copiii abia au timp să stea de vorbă unii cu alții. Iar relația școlară e mai necorespunzătoare. Profesorii și elevii împart spațiul unei săli, dar nu se cunosc. Petrec ani întregi fiind foarte aproape unii de alții, dar rămân străini unii pentru ceilalți [4, p.167].

A învăța înseamnă, astăzi, să-ți „procuri” informații actuale de pe internet, să faci schimb cu alții de cunoștințe și idei în cadrul rețelelor de socializare on-line, să discuți și să contribui activ la conținuturile disponibile în cadrul acestor rețele [11].

În prezent, dar mai ales în viitor, procesul didactic va fi influențat de Internet, astfel că, dintre cele opt competențe-cheie, cea digitală care implică utilizarea cu încredere și în mod critic a tehnologiei din societatea informațională (TSI) va deveni cea mai importantă. „Trebuie să fim conștienți de faptul că elevii și studenții nativi digitali sunt cu siguranță dispuși să vorbească și să împărtășească ceea ce știu” [2].

Procesul de învățământ trebuie redimensionat ca urmare a evoluției tehnologiilor digitale. Din ce în ce mai multe studii, cărți și articole se concentrează pe așa-numita „Generație a Mileniului și controverselor legate de ea se intensifică. Unii autori susțin că este cea mai proastă generație din istorie, alții scriu că este cea mai inovatoare, ei caută stiluri de viață mai sănătoase, vor să conteze în istorie, astfel că înoată contra curentului tradiției” [10, p.42-43].

Această evoluție își pune amprenta în special asupra copiilor, datorită faptului că o mare parte a acestora se află în contact direct cu mijloacele instrumentale care transmit informații online și stabilesc legături de ordin socioafectiv între ei și prietenii lor. În acest mod, actuala generație de elevi și preșcolari dovedește deținerea unor abilități speciale de utilizare a tehnologiei moderne [1, p.38-39].

În afară de aptitudinile cerute de materia de predat și de activitățile aferente, profesorii trebuie să aibă ușurință în stabilirea relațiilor interpersonale. Arta de a învăța pe alții se sprijină pe comunicarea și proiectarea unei experiențe esențialmente personale. Actul de creație, adică exprimarea sinelui în relația pedagogică, se conectează cu așa-numita „artă a predării”. Există afirmații, conform cărora arta de a predă ar fi privilegiul unor profesori înnăscuți: „*Cea mai bună formare profesională din lume nu va împiedica să existe întotdeauna profesori mediocri, aceia cărora le lipsește în mod sigur, ceea ce-l face pe profesor calificat: simțul înnăscut al copilăriei, dragostea de copii, căldura umană, ceea ce nu se învață*” [8, p.375].

Din punctul nostru de vedere, lucrurile nu sunt deloc atât de simple, având în vedere că profesorul transmite, în sala de clasă, **două tipuri de mesaje**: un mesaj compus din *elemente specifice obiectului de studiu pe care îl predă* (fizică, matematică, istorie, o limbă străină etc.) și care, din punctul de vedere al domeniului autorității, este neproblematic; un al doilea mesaj este reprezentat de *modul de a fi și de a se manifesta al profesorului în sala de clasă* (modul în care se îmbracă, modul în care interacționează cu elevii și cu acele conținuturi specifice ale materiei sale, remarcile întâmplătoare referitoare la probleme care țin de comunitate, de evenimente locale sau internaționale, referitoare la o carte, un film etc.). Acest al doilea tip de mesaje nu poate fi controlat

strict în conținutul său de către profesor, care nu poate controla nici modul în care aceste mesaje afectează valorile, mentalitățile, aprecierile elevilor. În măsura în care aceste mesaje fac parte din domeniul *autorității profesorului* (și fac parte în mod indubitabil), propozițiile pe care le conțin (numite și propoziții evaluative) au mai degrabă un caracter problematic, care le predispune la contestare [7, p.25].

Este adevărat că în literatura de specialitate se folosește termenul de *aptitudine pedagogică*, dar aceasta nu înseamnă că este vorba de o dimensiune a personalității care este determinată exclusiv de factori nativi, ci de o interacțiune a acestora cu factorii educativi. Competența didactică, determinată printre altele și de aptitudinea pedagogică, se dezvoltă pe măsura creșterii experienței profesionale. Angajarea efectivă într-o activitate, cum ar fi activitatea didactică solicită și dezvoltă un anumit profil psihologic al personalității, ca de exemplu: *capacitatea de selecție și dozare a materiei, accesibilizarea informațiilor predate, procesarea informației la diverse niveluri și capacitatea de traducere dintr-un cod în altul, trăinicia memoriei, flexibilitate, spontaneitate și creativitate, elocvența claritatea, precizia, volumul și expresivitatea limbajului, intuiția și empatia în relația cu elevii, echilibrul emoțional-afectiv și capacitatea de autocontrol în situații neașteptate, dorința și capacitatea de perfecționare continuă sau deschiderea la nou obiectivitate în evaluare, ușurință în stabilirea relațiilor interpersonale, stimularea elevilor bazată pe o bună cunoaștere a personalității acestora, crearea unui climat securizant în clasă o gestionarea situațiilor dificile o managementul timpului, forța exemplului personal, verticalitatea morală o crearea unui parteneriat școală – familie* [8, p.376].

În acest context, apare fireasca întrebare: *Care sunt calitățile pentru a fi un bun profesor?* Întâi de toate e nevoie de prezența unor *abilități bazale, inițiale*, ce ar trebui testate chiar la intrarea în dispozitivul de formare a profesorilor, având un caracter eliminativ: *sociabilitate, capacitate empatică, dragoste față de copil și preexistența unui palier cultural destul de bine consolidat la nivelul aspirantului (cultură generală multidirecțională, cunoașterea și folosirea corectă a limbii române)*. Apoi invocăm **calitatea de model viu**, psihocomportamental al profesorului, prin ce comunică și cum se comportă.

Profesorul trebuie să-și asume statutul unui delegat al comunității care va transmite un sistem de valori dinspre societate către individ; el nu se mai reprezintă pe el însuși, ci devine exponentul vremii și al lumii lui, difuzând, înspre predecesori, ceea ce înaintașii sau contemporanii au creat: idei, forme expresive, experiențe semnificative, comportamente dezirabile la un moment dat. De asemenea, un bun profesor trebuie să dispună de o consistentă cultură științifică în domeniul pe care îl reprezintă, să fie la curent cu ceea ce este nou și relevant în disciplina pe care o predă. Ca să-i înveți pe alții matematică sau filosofie, trebuie să-ți interiorizezi cunoștințe, metodologii, abilități,

atitudini etc. congruente cu moduri ale cunoașterii sau ale practicii specifice domeniului pe care îl reprezintă. Profesor este nu doar cel care știe sau generează cunoaștere, ci și cel care se dovedește capabil să comunice și altora ceea ce posedă. Aceasta înseamnă să știi să selectezi, să pregătești, să explicitezi cunoașterea sau practica aferentă, într-un mod metodic și etapizat, în acord cu etapele de dezvoltare psihogenetică a copilului, în așa fel încât acestea să devină permissive, comprehensibile, un bun valoric cu adevărat împărtășit. Dascălul valoros este profesorul care este serios și tenace, își face treaba, este exigent în limitele deontologice știute, evaluează obiectiv, ratifică, sancționează - simbolic, și nu fizic [3, p.158-159].

Profesorul „rău” este cel care nu-și face datoria, este superficial, le face pe plac elevilor ca să-și camufleze neimplicarea sau incompetența ori, și mai grav, încalcă reguli didactice sau etice, confundă spațiul școlar cu cel informal, ieșind flagrant din demnitatea și rolul de dascăl pe care trebuie să le joace. În legătură cu acest ultim aspect, e bine uneori să ne arătam adevărata față, să recurgem la strategii transparente, la editarea unor relații apropiate cu elevii, cu condiția ca acestea să aibă reverberații și conotații formative. Există și o iubire pedagogică, în înțelesul de proiecție și empatie cu elevul, de angajare subiectivă și sprijin afectiv pentru elev, în ponderi și momente potrivite, pentru a maximiza efectul educativ.

Concluzii:

1. Acțiunea educativă presupune deschidere și permeabilitate spre eul altuia, intervenție și consiliere a elevului, atât pe linie didactică, cât și afectiv-relațională, motivațională, formativă, corectivă, proiectivă.

2. Un profesor influențează personalitatea elevilor mai mult prin ceea ce este decât prin ceea ce știe.

3. Profesorul nu doar comunică, ci se comunică, devine un model de înțelegere, de sociabilitate.

4. Crearea unui climat de comuniune, de stimulare și de relaționare pozitivă contribuie la valorizarea celuilalt, la creșterea demnității lui, acest fapt convertindu-se și în factor al eficientizării și maximizării învățării.

Recomandări argumentate:

1. Dragi profesori, fiecare dintre DVS are o istorie fascinantă, care conține lacrimi și bucurii, visuri și frustrări. Povestiți-le-o elevilor voștri în doze mici, pe parcursul anului. Nu vă ascundeți în spatele cretei sau al conținutului. În caz contrar, temele care sunt responsabile de educarea pentru viață - cum ar fi educația pentru pace, pentru societate, pentru circulație, pentru sănătate - vor fi o utopie și se vor afla în legi, dar nu în suflet.

2. Găsiți ferestre în timpul orei pentru a vorbi câteva minute despre problemele, obiectivele, eșecurile și succesele pe care le-ai avut în viață. În rezultat veți educa emoția. Elevii vă vor iubi și veți fi un dascăl de neuitat. Vă vor identifica cu materia pe care o predați, vor prețui orele. De asemenea, ascultați-i pe elevi. Pătrundeți în lumea lor. Descoperiți cine sunt...

3. Găsiți spațiu pentru umanizarea cunoașterii, umanizarea istoriei și stimularea artei îndoiielii. Elevii nu numai că vor face un salt intelectual, ci vor avea și avantaje competitive: vor fi întreprinzători, vor ști să aleagă, își vor asuma riscuri pentru concretizarea obiectivelor propuse, vor suporta rigorile vieții cu demnitate. Vor fi mai sănătoși din punct de vedere emoțional.

Bibliografie:

1. CATALANO, H. *Procesul de învățământ: direcții epistemice, pragmatice și experiențiale*. București: EDP, 2018, 151 p. 978-606-31-0474-9
2. CEOBANU, C. *Învățarea în mediul virtual*. Iași: Polirom, 2016
3. CUCOȘ, C. *Educația. Reîntemeieri, dinamici, prefigurări*. Iași: Polirom, 2017, 283 p. ISBN: 978-973-46-6760-4
4. CURY, A. *Părinți străluciți, profesori fascinanți*. București: For You, 2018, 208 p. ISBN: 978-606-639-248-8
5. NEGOVAN, V. *Psihologie pozitivă aplicată în educație*. București: Universitară, 2013, 273 p. ISBN: 978-606-591-823-8
6. SAVA, F.-A. *Didactogenia - concept și evoluție*. În: Boncu Șt., Ceobanu C. *Psihosociologie școlară*, Iași: Polirom, 2013, 381 p. ISBN 978-973-46-4045-4
7. STAN, E. *Autoritate și educație*. Iași: Polirom, 2018, 180 p. ISBN: 978-973-46-7573-9
8. STĂNCULESCU, E. *Psihologia educației. De la teorie la practică*. București: Universitară, 2008, 397 p. ISBN: 978-973-749-487-0
9. STĂNCULESCU, M. *Copil în România. O diagnoză multidimensională, UNICEF*. București: Vanemonde, 2012
10. WAGNER, T. *Formarea inovatorilor. Cum crești tinerii care vor schimba lumea de mâine*. București: Trei, 2014
11. RICHARDSON, W. *Blogs, Wikis, Podcasts and Other Powerful Web Tools for Classrooms*, Thousand Oaks, California, 2010.